

Samenwerken als tweede natuur

Inleiding

In mijn functie als projectleider en adviseur dienstverlening houd ik mij momenteel bezig met de organisatie van het Drechtstedelijk Klant Contact Center (hierna DKCC). Over 7 weken moet het DKCC er staan en gaan we van start. Later leg ik meer uit over het DKCC.

Door de cursus Dordtologie ben ik nieuwsgierig geworden naar de reden van een dergelijke samenwerking. Ontstaat de samenwerking vanuit een behoefte van de mensen, de maatschappij of een onbekende natuurkracht? Waarom heeft het woord samenwerken toch een vieze bijmaak? Is het wel zo natuurlijk om te willen regionaliseren of hebben wij dit in het leven geroepen om een bezuinigingsmaatregel kunstmatig draagvlak te geven?

In dit stuk hoop ik door te kijken naar de geschiedenis van Dordrecht tot aan 1421 te achterhalen of een stad vanuit de eigen natuur graag samenwerkt of toch liever alleen opereert.

Ontstaan van het Dordtse grondgebied

Tot 1421 maakte Dordrecht deel uit van de Grootte Waard, een polderlandschap bestaand uit ontwaterde gebieden. Het land werd tegen overstromingen beschermd met lage dijken en dammen. In het nu bekende buitengebied bevonden zich toentertijd (naar men vermoedt) 72 dorpen. Eén van de vele dorpen was ook het Dubbeldam, let wel, een heel ander Dubbeldam dan wij nu kennen op het eiland van Dordrecht. Een stuk oostelijker gelegen dan het huidige Dubbeldam en volledig weggespoeld door de Sint Elisabethsvloed.

Dat deze overstroming het hele "achterland" weg kon vagen heeft vermoedelijk te maken met het steken van veen dat tot die tijd veelvuldig uitgevoerd werd. Veen werd weggegraven waardoor de dijken verzwakt waren en de Sint Elisabethsvloed vrij spel had. Na de verwoestende Sint Elisabethsvloed werd Dordrecht nog 2 maal achter elkaar getroffen door stormvloeden in 1422 en 1424. Niet alleen liep het bewoonde gedeelte volledig onder, maar kreeg het ook niet de kans snel te herstellen en droog te komen liggen. De Grootte Waard werd onbewoonbaar en de natuur kreeg vrij spel. Een zoetwatergetijdengebied zoals we het nu in de Hollandse Biesbosch kennen was het gevolg.

Na de overstroming ontstond er aanwas van land, het overstromend water werd afgeremd, kende geen transporterend vermogen meer en ging naast zand ook fijn slib afzetten. Langzaam groeide het bewoonbare gebied van Dordrecht, men bracht bedijkingen aan, er werd ingepolderd en het land breidde zich uit tot het eiland van Dordrecht.

72 dorpen weggevaagd?

Zoals gezegd bestonden er voor 1421 een groot aantal dorpen in de Grootte Waard. De afzonderlijke dorpen lagen in zogenaamde ambachten, bestuurd door een Heer en werden ook wel (ambachts)heerlijkheden genoemd. Ieder dorp was redelijk op zichzelf en niet bezig met samenwerken. Men was vooral gericht op het dagelijks leven en het hoofd boven water te houden binnen de eigen dorpsgrenzen. De Sint Elisabethsvloed bracht hier abrupt verandering in aan. Het water zou geleidelijk aan stijgen en aan inwoners gelukkig de tijd geven te kunnen vluchten. Van een grootschalig evacuatieplan was er toentertijd nog geen sprake, dus pakte ieder zijn eigen boeltje en zocht hoger gelegen plekken. Een deel van de dorpen vond deze droge plaatsen binnen de stadsmuren van Dordrecht. Het gebied rondom de Grote Kerk, Wijnstraat en Voorstraatshaven bleef dankzij de stadsmuren en dijken droog en bood opvang aan de gevluchte dorpsbewoners.

Het aantal van 72 wordt nogal eens bediscussieerd. Oud stadsarcheoloog van Dordrecht Johan Hendriks gelooft dat het er veel minder waren. Hij spreekt over 16 dorpen en 2000 overledenen¹. Hoe dan ook zijn er dorpsbewoners gevlucht naar het hogere deel van Dordrecht en zijn zij daar opgenomen in de gemeenschap. Een eerste aanwijzing van samenwerking en opvang in de regio.

Oorlogen en veroveringen

Dordrecht is in de loop der eeuwen meerdere keren in handen geweest van andere grootmachten en heen weer geslingerd van graaf naar graaf. Rond 1200 komt Dordrecht in handen van hertog van Brabant en werd daarmee Brabants. Graaf Dirk VII overlijdt in 1203 en door een slinkse manoeuvre van diens echtgenote lijkt Dordrecht in handen te komen van een Limburgse graaf Lodewijk. Zij huwelijkt namelijk haar dochter uit aan de Limburgse graaf om Dordrecht uit handen van de broer van Dirk VII (Willem) te houden. De Loonse oorlog tussen Lodewijk en Willem is een feit en houdt 3 jaar aan. In 1206 zou men Holland verdeeld hebben tussen de twee kemphanen, maar uit bronnen blijkt Willem in de praktijk leider van Holland te zijn. In 1208 geeft Willem zichzelf de titel graaf van Holland. Na de moord op graaf Floris V in 1296 koos Dordrecht voor bescherming van diens 12 jarige zoon. Door de goede relatie tussen Dordrecht en de voorgenoemde graaf koos Dordrecht de kant van deze familie door zijn oom Jan II (van Avesnes) te steunen. Deze nieuwe familie in Dordrecht (de Avesnes) hadden al jaren strijd met de graven van Vlaanderen. De Vlamingen vielen in 1304 Holland binnen. Dordrecht gaf zich als enige stad in Holland niet over aan de Vlamingen en bleef steun bieden aan Jan II. Een hevige strijd van enkele jaren volgde, met grote materiële schade ten gevolg. Vanaf 1350 kende Dordrecht opeenvolgende partijtwisten. Tijdens deze zogenaamde Hoekse en Kabeljauwse twisten vindt uiteindelijk in 1418 het beleg van Dordrecht plaats. De stad werd belegerd door Jacoba van Beieren en haar man Jan van Brabant, die hun oom Jan van Beieren de stad uit wilden jagen. Dordrecht koos echter partij voor deze Jan van Beieren, broer van graaf Willem VI. Op kleine incidenten en wat branden na, kon het leger van Jacoba en Jan van Brabant de stad niet veroveren. De inwoners konden met gemak standhouden, doordat ze dankzij de steun van Jan van Beieren via de rivieren bevoorrad konden worden met voedsel, textiel en wapens. Na zes weken van beleg, (28 juni t/m 10 augustus 1418) braken de stedelingen uit en moesten de legers van Jacoba en Jan IV vluchten. Tijdens de verschillende oorlogen en wisselingen van de wacht bleef Dordrecht zelf kiezen aan wie zij steun wilde bieden. Niet verleid door macht en (wellicht?) trends, maakte Dordrecht haar eigen keuzes.

Cartografie

Bij het bekijken en onderzoeken van de beschikbare oude kaarten van Dordrecht is er een opvallend fenomeen. Men wist in die tijd reeds het noorden, oosten, zuiden en westen te benoemen en was bekend met het windstreken systeem. Toch zijn kaarten niet "logisch" weergegeven zoals wij nu gewend zijn met de noordelijke richting naar boven. Wat maakt het dat in die tijd de logica anders werkte en wij het nu zo normaal vinden dat het noorden ook op de kaart naar boven moet wijzen? Ik ben de oude kaarten gaan bekijken en wat mij opviel is dat de kaarten gemaakt zijn vanuit een bepaald perspectief. De kaartenmaker (of diens opdrachtgever) kan misschien gedacht hebben dat een kaart gezien moet worden vanuit het eigen gezichtspunt. Oftewel, een inwoner van Zwijndrecht wil de plattegrond van omliggend gebied gezien hebben vanuit Zwijndrecht zelf. Dat het noorden hierdoor niet meer naar boven wijst was dan van ondergeschikt belang. Een theorie die mijns inziens best zou kunnen kloppen. Wij vrouwen draaien immers de kaart tijdens het autorijden of wandelen tot onze locatie onderaan is en de bestemming naar boven wijst. Gevoelsmatig is het niet gek dat men de eigen locatie onderaan wilde houden.

¹ <http://members.ziggo.nl/tonlensvelt/Publiek/mythevloed.html>

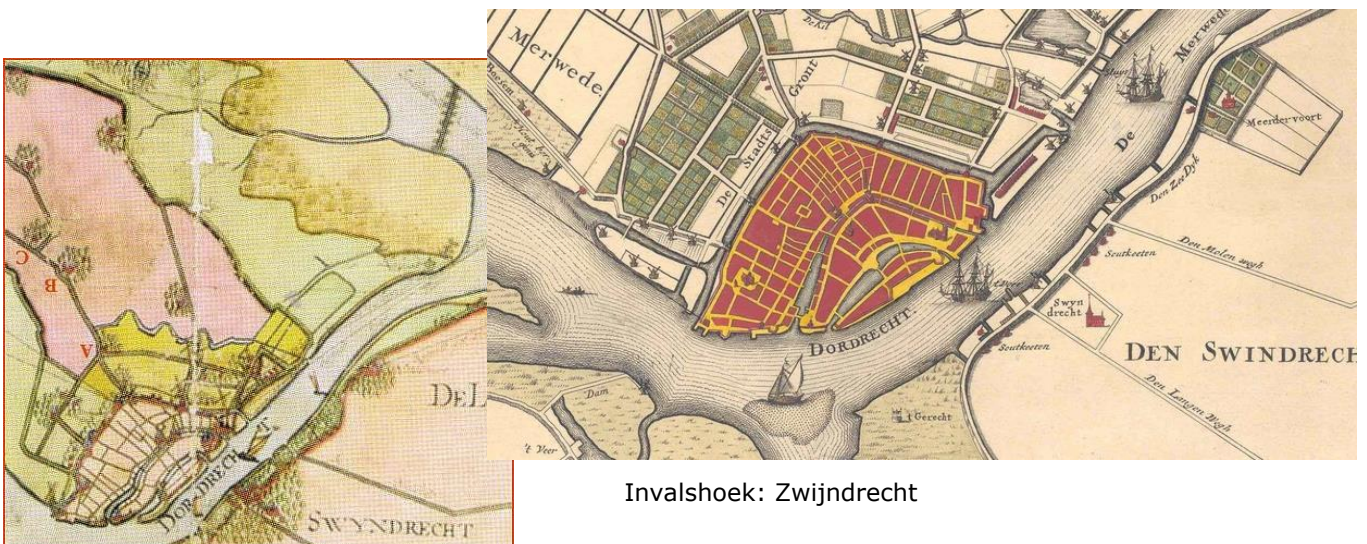
Hieronder enkele voorbeelden van kaarten met verschillende invalshoeken.

Invalshoek: Geertruidenberg

Invalshoek: Hendrik-Ido-Ambacht

Invalshoek: Zwijndrecht

Drechtstedelijke samenwerking

Dordrecht gaat vanaf 1 januari 2016 op het dienstverleningsvlak een samenwerking aan met 3 andere Drechtsteden, te weten Alblasterdam, Hendrik-Ido-Ambacht en Sliedrecht. Deze samenwerking is onder andere geboren uit een bezuinigingsopgave. Alle gemeenten in Nederland moeten bezuinigen en hebben dankzij de autonomie (regelen van de eigen huishouding binnen de gemeente) de vrijheid hier zelf oplossingen in te vinden. In Dordrecht is gekeken naar mogelijke samenwerkingen in de dienstverlening om zo kosten te besparen en kwaliteit te verhogen. Aanvankelijk zou de samenwerking onder de noemer DKCC gaan gelden voor 6 gemeenten. Gemeente Papendrecht en Zwijndrecht konden hun medewerking voorsnog niet toezeggen. Besloten is verder te gaan met het ontwikkelen van het DKCC voor de 4 gemeenten. De gemeenten gaan niet fuseren en er dus is geen sprake van één formele gemeente met deelgemeenten. Gevolg hiervan is dat de inwoners nog steeds alleen bij de eigen gemeente terecht kunnen voor de benodigde diensten. De samenwerking is in principe alleen intern zichtbaar. Van buitenaf zal de klant (als het goed is) niets merken van deze ontwikkeling.

DKCC

** samen sterk in dienstverlening*

Conclusie

De verschillende oorlogen en twisten op Dordts grondgebied bewijzen dat men niet bang was de eigen belangen na te streven. Dordrecht liet zich niet leiden door grootmachten of heersende ideeën. Ondanks dat het onderdeel uitmaakte van Holland koos het zelf aan wie zij steun gaven. Hiermee werd het eigen bestaansrecht danig op de proef gesteld, maar bleek het toch keer op keer goed uit te pakken. Een aantal moedige strijdmomenten waar Dordrecht haar eigenheid en trots aan heeft te danken.

Het opnemen van de dorpelingen in de stad Dordrecht na de Sint Elisabethsvloed was eerder een daad uit nood dan een weloverwogen keuze. Het eiland ontstaan door natuurgeweld met opneming van buitenstaanders als gevolg van hiervan. Een keuze tot samenwerken met omliggende dorpen valt hieruit niet af te lezen.

De reden dat ik het onderdeel cartografie toegevoegd heb is dat ik vermoed dat veranderingen tijd nodig hebben wil het een plaats krijgen in onze manier van denken. Was het eeuwen geleden nog volstrekt logisch de kaarten te positioneren vanuit het eigen oogpunt (met het noorden ergens links onder in beeld), zouden we dit nu nooit meer zo doen. Nu is het voor ons ondenkbaar om het noorden van een gebied ergens anders te plaatsen dan naar boven gericht. Misschien zou het zelfs wel zo kunnen zijn dat wij tegenwoordig veel minder denken vanuit "de eigen plaats" dan enkele honderden jaren geleden. Zien wij de wereld en plaats van Dordrecht veel meer in het geheel.

Ik denk dat het regionaliseren op het gehele vlak nu een brug te ver is. Van nature is het voor Dordrecht en omliggende steden niet gebruikelijk om samen te werken. Dat dit in de toekomst zou kunnen verschuiven geloof ik wel. Het "normaal" vinden van iets blijkt te groeien in de loop der jaren. Praten we nu nog altijd over wij en zij als het gaat om de verschillende gemeenten zal dit wellicht over 100 jaar als absurd doen voorkomen. Is het ondenkbaar dat Alblasterdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht ooit los van elkaar geweest zijn. Ik denk echter wel dat, gezien de ontwikkelingen door de eeuwen heen, het geen zin heeft samenwerkingen te forceren. Deze moeten geleidelijk aan ontstaan en op natuurlijke wijze hun intrede doen. Het feit dat het DKCC voor nu enkel intern zichtbaar is en de klant hier niets van merkt, lijkt mij een zeer goede keus.

Renske Janssen